

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Sp. zn. 2604/2019/VOP/KPV
Č. j. KVOP-11704/2020
Datum 17. března 2020

Vážená paní
Mgr. Ivana Žáčková
ředitelka odboru Kancelář ústředního ředitele
Česká správa sociálního zabezpečení
Křížová 25
225 08 Praha 5

Vážená paní ředitelko,

dovoluji si Vás seznámit se závěry šetření zahájeného na základě podnětu pana A., kontaktní adresa xxxx (dále jen „stěžovatel“), ve věci postupu České správy sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) při rozhodování o invalidním důchodu jmenovaného.

ČSSZ se dopustila pochybení v řízení o přiznání plného invalidního důchodu. V záznamu o jednání na OSSZ v Opavě dne 23. 1. 2006, při němž byl poprvé posouzen zdravotní stav stěžovatele, není odůvodněno stanovení data vzniku invalidity dnem 14. 5. 2005.

Toto pochybení již ČSSZ napravila. Vyvolala mimořádnou kontrolní lékařskou prohlídku, která se uskutečnila na MSSZ Brno dne 14. 10. 2019 a jejímž výsledkem je změna data vzniku invalidity ke dni 31. 3. 2002. V posudku je datum vzniku invalidity odůvodněno, k jeho stanovení došlo kvalifikovaným odhadem. Na základě posudku přiznala ČSSZ stěžovateli rozhodnutím ze dne 21. 11. 2019 plný invalidní důchod od 31. 3. 2002, od 1. 1. 2010 se důchod považuje za invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně. ČSSZ také poukázala stěžovateli doplatek důchodu za dobu od 21. 8. 2014.

Pochybení neshledávám v rozsahu doplatku invalidního důchodu.

Stěžovatel si svým podnětem stěžoval na výši invalidního důchodu, namítal, že mu nebyla započtena doba dvou let před přiznáním důchodu, kdy již jeho onemocnění probíhalo. Později vyjádřil přesvědčení, že mu měla být uznána invalidita z mládí.

ČSSZ rozhodnutím ze dne 20. 3. 2006 přiznala stěžovateli plný invalidní důchod od 14. 5. 2005, a to pro duševní onemocnění. Ke dni přiznání činila výše důchodu 4 954 Kč měsíčně. Z dokumentace přiložené k podnětu nebylo možné zjistit důvod stanovení okamžiku vzniku invalidity stěžovatele dnem 14. 5. 2005. Jeho zdravotní stav byl totiž poprvé posuzován v době, kdy okresní správa sociálního zabezpečení neměla zákonem stanovenou výslovnou povinnost předávat či zasílat posuzovanému posudek o invaliditě, a záznam o jednání neměl stěžovatel k dispozici.

Doplnil však lékařskou zprávu z psychiatrické ambulance ze dne 17. 5. 2005 o průběhu ambulantní léčby, podle níž byl v evidenci ambulance již od 3. 3. 2004. Podstoupil psychiatrické a psychologické vyšetření se závěrem, že se jedná o paranoidní poruchu osobnosti s rizikem rozvoje dalšího paranoidního procesu. Doložil také část znaleckého posudku ze dne 3. 11. 2005, podle kterého se u něho asi od roku 2000-2001 rozvíjel obraz paranoidní psychózy. Dle obou těchto odkladů tedy stěžovatel trpěl duševním

onemocněním již před datem uznání invalidity. Proto moje předchůdkyně zahájila ve věci šetření.

Posudek o invaliditě (záznam o jednání) je stěžejním podkladem pro vydání rozhodnutí o invalidním důchodu, má zásadní význam pro posouzení podmínek vzniku nároku na invalidní důchod. Je totiž jediným podkladem, z něhož ČSSZ zjišťuje splnění podmínky invalidity. Proto také na obsah posudku platná právní úprava i judikatura správních soudů kladou poměrně vysoké požadavky. Vyhláška č. 359/2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010 upravuje náležitosti posudku o invaliditě. Zakotvuje, že posudkový lékař musí do posudku o invaliditě uvést mimo jiné odůvodnění výsledku posouzení zdravotního stavu a míry poklesu pracovní schopnosti.¹ Součástí výsledku posouzení je také den vzniku invalidity.² Okamžik vzniku invalidity má zásadní význam pro posouzení podmínek vzniku nároku na invalidní důchod. Jeho stanovení proto musí být přesvědčivě odůvodněno.

Ustálená judikatura správních soudů po posudcích vyžaduje úplnost a přesvědčivost, což platilo i před přijetím vyhlášky č. 359/2009 Sb. Odůvodnění posudkových závěrů tedy bylo klíčovou náležitostí záznamů o jednání i před 1. 1. 2010. Posudkový lékař musí zjistit všechny posudkově významné skutečnosti a za tím účelem si opatřit všechny nezbytné podklady ze zdravotnické dokumentace pojištěnce, případně také provést vlastní vyšetření jeho zdravotního stavu. Posudkový lékař se musí přesvědčivě vypořádat se všemi zjištěnými skutečnostmi, které by mohly být významné pro posouzení zdravotního stavu, a řádně odůvodnit závěry, k nimž dospěje. Neuvádí-li posudek (záznam o jednání) všechny rozhodné skutečnosti, není úplný. A jestliže neobsahuje náležité odůvodnění posudkových závěrů, není přesvědčivý. **Pokud posudek (záznam o jednání) nenaplní požadavek úplnosti a přesvědčivosti, zakládá tato skutečnost vadu správního řízení. Není zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, orgán sociálního zabezpečení tak nemůže při rozhodování dostat zásadě materiální pravdy.**³

Při prvním posouzení zdravotního stavu pro účely řízení o invalidním důchodu dne 23. 1. 2006 uznal posudkový lékař OSSZ Opava stěžovatele invalidním pro paranoidní schizofrenii – zvláště těžkou poruchu od 14. 5. 2005. V záznamu o jednání z tohoto posouzení posudkový lékař stanovení data vzniku invalidity nijak neodůvodnil. Z obsahu záznamu pouze vyplývá, že se jedná o datum hospitalizace v Psychiatrické léčebně v Brně. V záznamu o jednání z kontrolní lékařské prohlídky na MSSZ Brno dne 30. 1. 2008 je uvedeno, že stěžovatel je od 14. 5. 2005 léčen pro paranoidní schizofrenii.

1 § 7 písm. g) vyhlášky č. 359/2009 Sb., kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovní schopnosti a náležitosti posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity (vyhláška o posuzování invalidity).

2 § 7 písm. f) bod 4. vyhlášky č. 359/2009 Sb., kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovní schopnosti a náležitosti posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity (vyhláška o posuzování invalidity).

3 § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Určení data vzniku invalidity bez jakéhokoliv dalšího vysvětlení je nepřesvědčivé a vyvolává pochybnosti o správnosti stanovení data vzniku invalidity. Záznam o jednání ze dne 23. 1. 2006 tak nenaplnuje požadavek úplnosti a přesvědčivosti, proto ČSSZ vytýkám pochybení.

ČSSZ však toto pochybení již napravila. Na základě zahájeného šetření provedl odbor lékařské posudkové služby ČSSZ recenzi posouzení zdravotního stavu stěžovatele a dospěl k závěru, že nelze vyloučit uznání vzniku invalidity k dřívějšímu datu. Konstatoval, že datum vzniku invalidity skutečně v posudkovém zhodnocení není odůvodněno, a není tedy přesvědčivé. Vyvolal proto mimořádnou kontrolní lékařskou prohlídku, která se měla zaměřit na možnost vzniku invalidity dřívějším datem.

Mimořádná kontrolní lékařská prohlídka se uskutečnila na MSSZ Brno dne 14. 10. 2019. Jejím výsledkem je posudek, v němž se posuzující lékařka podrobně zabývala zejména osobní a pracovní anamnézou stěžovatele. Osobnostní problematika, časté změny zaměstnání, krátkodobost zaměstnání, to vše může nasvědčovat rozvoji duševního onemocnění způsobujícího pokles pracovní schopnosti.

Posuzující lékařka oproti posouzení ze dne 23. 1. 2006 změnila datum vzniku invalidity, které stanovila kvalifikovaným odhadem, když konstatovala, že po ukončení pracovní smlouvy v Úrazové nemocnici Brno a následujícího pracovního poměru v Nemocnici sv. Zdislavy dne 31. 3. 2002 šlo již o pokles pracovních schopností odpovídající invaliditě. Upravila rovněž závěr o příčině dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. V období od 31. 3. 2002 do 7. 12. 2004 za ni označila poruchu osobnosti, v období od 8. 12. 2004 pak schizofrenii.

ČSSZ na základě nového posudku přiznala stěžovateli rozhodnutím ze dne 21. 11. 2019 od 31. 3. 2002 plný invalidní důchod, který se od 1. 1. 2010 považuje za invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně. Stěžovatel splnil podmínky pro přiznání invalidního důchodu v mimořádné výši, ke dni přiznání činila výše důchodu 5 540 Kč měsíčně. ČSSZ poukázala stěžovateli doplatek důchodu za dobu od 21. 8. 2014, což je doba 5 let nazpět ode dne oznámení o zahájení šetření mou předchůdkyní ve funkci veřejného ochránce práv.

V rozsahu doplatku neshledávám pochybení.

Nárok na důchod nezaniká uplynutím času, zaniká však nárok na výplatu důchodu nebo jeho části. Zjistí-li se, že důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží. Důchod nebo jeho zvýšení se přitom doplatí nejvýše pět let nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na důchod nebo jeho zvýšení. Důchod nebo jeho zvýšení se však doplatí ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží, v případě, že důchod nebyl přiznán nebo byl vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen,

anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, v důsledku nesprávného postupu orgánu sociálního zabezpečení.⁴

Lhůta pro zpětné doplacení důchodu byla do 31. 12. 2008 tříletá. Právní úprava účinná od 1. 1. 2009 ji prodloužila na pět let a v případě zavinění orgánu sociálního zabezpečení dokonce zakotvila nárok na příslušný doplatek důchodu bez časového omezení. Za dobu před 1. 1. 2009 (před změnou právní úpravy) se však důchod nebo jeho zvýšení doplatí ve výši, v níž důchod správně náležel, nejvýše v rozsahu stanoveném právními předpisy účinnými ke dni 31. 12. 2008, který činil zmíněné tři roky.⁵ Za dobu před 1. 1. 2009 tedy lze doplatek poskytnout nejdříve od data 1. 1. 2006.

ČSSZ pochybila v řízení o přiznání plného invalidního důchodu, neboť nezdůvodnila stanovení data vzniku invalidity, které je jedním z kritérií pro posouzení nároku na invalidní důchod. Po přehodnocení a posunu okamžiku vzniku invalidity k dřívějšímu datu se tedy nabízí otázka, zda stěžovateli nebyl původně důchod přiznán od pozdějšího data, než od jakého náležel, v důsledku nesprávného postupu ČSSZ a zda mu proto nenáleží doplatek bez časového omezení (v tomto konkrétním případě od 1. 1. 2006).

K zodpovězení otázky je třeba zjistit, od jakého data stěžovatel požadoval přiznání důchodu. V žádosti o přiznání důchodu ze dne 4. 1. 2006 stěžovatel uvedl, že požaduje invalidní důchod přiznat od 14. 5. 2005. Žádost o přiznání důchodu je zcela v dispozici žadatele, včetně data přiznání důchodu. ČSSZ je obsahem žádosti vázána a nemůže rozhodnout o přiznání důchodu od jiného data, než žadatel v žádosti uvedl. ČSSZ se sice původně dopustila pochybení při stanovení data vzniku invalidity, nepochybila však, když přiznala stěžovateli plný invalidní důchod od 14. 5. 2005, neboť od tohoto data stěžovatel přiznání důchodu sám požadoval. Nedošlo proto ani k naplnění podmínek pro doplatek důchodu bez časového omezení. Jiná situace by byla, pokud by stěžovatel v žádosti uvedl, že žádá o přiznání důchodu od vzniku nároku, v takovém případě je třeba vycházet z data vzniku invalidity. Nutno také zmínit, že při prvním posouzení posudkový lékař neměl k dispozici zprávu z psychiatrické ambulance Sdružení Podané ruce ze dne 17. 5. 2005 a část znaleckého posudku ze dne 3. 11. 2005, které stěžovatel doložil k podnětu ochránci.

Nelze vyloučit, že datum vzniku invalidity bylo při prvním posouzení stanoveno právě s ohledem na požadované datum přiznání důchodu. ČSSZ totiž často dnem požadovaného přiznání důchodu ČSSZ zdůvodňovala i stanovení data vzniku invalidity. Postupovala tak dle vlastní metodiky. Takový postup je ale chybný. Invalidita je důsledkem porušení zdraví a poklesu pracovní schopnosti, její vznik je tedy objektivně existujícím stavem, zcela nezávislým na vůli žadatele o invalidní důchod. Den, od kterého žadatel žádá, aby mu byl invalidní důchod přiznán, nemusí být totožný s datem vzniku nároku na důchod. Zákon totiž rozlišuje nárok na důchod a nárok na jeho výplatu. Požadovaný den přiznání

4 § 56 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

5 Čl. II bod 14 zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

invalidního důchodu nevypovídá nic o skutečném datu vzniku invalidity. V konkrétním případě stěžovatele se však o důvodu původního stanovení data vzniku invalidity mohou pouze dohadovat, neboť v záznamu o jednání z prvního posouzení důvod zcela chybí. A pokud jde o zmíněnou metodiku, tu již ČSSZ nedávno upravila, aby byla v souladu s právní úpravou.

Závěrem shrnuji, že jsem v postupu ČSSZ při rozhodování o přiznání invalidního důchodu stěžovateli zjistil pochybení, které však již ČSSZ napravila. Opatření, která ČSSZ přijala k nápravě, shledávám jako dostatečná, proto šetření končím dle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Pokud byste se chtěla ještě k věci vyjádřit, prosím, abyste tak učinila ve lhůtě do 30 dnů ode dne doručení tohoto dopisu. V opačném případě budu záležitost pokládat za uzavřenou.

Děkuji Vám za spolupráci.

O výsledku šetření současně vyrozumívám i stěžovatele.

S pozdravem

JUDr. Stanislav Křeček, v. r.
veřejný ochránce práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)